

Hulveje fortæller om ældre tiders veje

Tekst og foto: Svend Kramp

Om foråret, hvor træer og buske stadig er nøgne og kun få blomster er kommet frem, er der ikke så meget at opleve i den bornholmske natur som om sommeren. Men så kan man jo bruge en gåtur til at se efter de mange spor af kulturhistorien. Og faktisk ses de i mange tilfælde bedre, når der ikke er græs og planter og blade på buske og træer. Sporene træder stærkere frem i det nøgne landskab uden den grønne sløring.

Så hvis man skal på skovtur en dag så prøv at se efter kulturens spor i landskabet og gå ikke kun efter de velkendte steder og store seværdigheder. Prøv at finde de mindre kendte levn, som også ofte kan pirre fantasien og opdagerlysten. Det gælder for eksempel resterne af de gamle hulveje, broer og vadesteder, som viser, hvor vejene gik i gamle dage. Mange af de gamle veje gik samme steder som i dag, fordi det fra oldtiden har været naturligt at færdes dér, men andre er gået af brug og er nu pløjet op til markjord, men nogle steder kan århundreders vejspor stadig ses, især i skovene.

To af de mange meget markante hulveje op over skrænten ved Gamle Bobbebro

Vejene har altid gået mellem bebyggelserne, havnepladserne ved kysterne og marker og skove, men byer og gårde og havne har flyttet sig eller skiftet betydning i årenes løb, og så har vejene også flyttet sig eller er nedlagt. I dag skal vejene være hurtige, følge de korteste

afstande, være lige og uden bakker og sving, men dengang var vejføringen ikke altid den korteste, og bakker og sving tog man, som landskabet var uden at jævne dem ud, så vejene snoede sig meget mere uden om de værste forhindringer i landskabet. Vejene var jo hverken pænt brolagte eller asfalterede, så hestevognene risikerede meget let at sidde fast, hvis jorden var blød. Så det gjaldt om at finde de steder, hvor det var lettest at komme frem uden at sidde fast – enten man red eller kørte i hestevogn.

Det var besværligt og dyrt at bygge broer, så vandløb, søer, moser og store engdrag var de største hindringer for anlæg af en vej, foruden selvfølgelig stejle skrænter. Derfor gjaldt det om at føre vejen uden om søer og moser og finde de steder, hvor det var lettest at komme over åer og enge. Så man fandt et sted, hvor åen var fladvandet, jorden på begge sider fast og skrænterne tørre og ikke for stejle. Der blev der lavet vadesteder, måske ved at lægge et lag store og små sten eller stokke, som vandet kunne løbe imellem, mens vognene kunne køre henover. Selv langt op i tiden var det kun få steder, der blev bygget broer, og der blev næppe lavet en egentlig vej op og ned ad skrænterne, man måtte selv finde det bedste spor, så længe man ikke generede avl eller kreaturer på markerne. Resultatet blev, at heste og vogne sled hulveje i skrænterne ned til et vadested eller en bro. Men efterhånden blev sporene slidt dybere og dybere, og der dannede sig måske små bække i bunden, og jorden blev blød og svær at køre i. Så kørte man simpelt hen ad et nyt spor ved siden af, så mange steder på Bornholm er der flere sådanne hulveje ved siden af hinanden.

En vifte af hulveje ved Bobbeåen

Et af mest markante steder med mange sådanne hulveje er ved Gl. Bobbebro ved Salene. Broen er fra dengang vejen mellem Østerlars og Rø gik fra Lens Klint ned over bakkerne mod Salene, stort set langs den nuværende Bobbevej, over åen og op på den anden side langs Salenevej og Røbrovej til Rø. Senere blev Røbrovej ført over Ny Bobbebro længere oppe ad åen, og i 1950'erne blev den nye Strandvejen ført langs kysten mellem Gudhjem og Tejn, mest til glæde for turistene.

Hvis man parkerer ved Strandvejsbroen over Bobbeåen og går fra parkeringspladsen til venstre ned mod åen ad den sti, der går højt over åløbet langs et gammelt stengærde, så kommer man til den gamle Bobbebro. Men desværre kan

Et af de meget gamle og velbevarede stengærder ved vejen til Gamle Bobbebro ved Salene

man ikke komme længere, for broen er væk - der ligger kun to meget frønnede store bjælker hen over åen. Fra broen kan man på skovskrænten til højre på den anden siden af åen se en stribe hulveje. Hvis man vil se dem tættere på og ikke vil have våde fødder, så er

det nødvendigt at gå tilbage og gå eller køre ned om Strandvejen, 100 meter op ad Salenevej og derfra gå langs skovbrynet igennem krat og buske ned mod åen.

Når man så kommer ned til broen på Røsidens af åen, kan man begynde at følge de mange hulveje. Nogle af dem er lidt svære at se, men mindst ni spor går lige op eller på skrå op over den stejle skrænt, tilsyneladende med de ældste længst mod syd og den nyeste i nord, som går rundt om bakken og langs skovbrynet til Salenevej. Nogle af hulvejene er omgærdet af gamle stendiger, så det ser ud, som om man har indhegnet vejen for at forhindre gårdenes kreaturer i at løbe væk eller trampe vejen ned, så den blev umulig at køre på. Men der er kun gærder om de ældste spor, måske var der ikke længere brug for stengærder, eller man havde fået andre typer hegn op for kreaturerne. Det er samme gamle type stengærder som det langs stien fra parkeringspladsen, og som man også kan se meget flotte, hvis man går fra broen op langs åen. Her står gærder både på langs og på tværs af det gamle vejspor, som noget længere oppe ad åen når til Bobbegård.

De sørgelige rester af Gamle Bobbebro ved Salene trænger til at skiftes ud med en ny gangbro

Her ved Gl. Bobbebro ligger hulvejene meget flot og synligt og velbevarede op ad skovskrænten. Absolut værd at se på en tur i forårstiden, hvor man også kan nyde bruset af vandet i åen, især hvis den gamle bro blev genskabt, så man kunne gå hele turen fra parkeringspladsen. Det må være en opgave for Regionskommunen.

Fårebrovejen – en ny vej over et gammelt vadested

Andre steder er hulvejene ikke helt så synlige i landskabet. For eksempel ved Fårebrovejen i Bodilsker, hvor den krydser Døvredalen. Her har der i gamle dage været et vadested over åen og engen, måske i form af store og små sten, der var lagt i åløbet, så fårene kunne gå på dem uden at falde i vandet. Sådant et stenlagt vadested blev i folkemunde kaldt en "fårebro" – men den, der har givet navn til vejen, ligger nede ved Bodils Kirke, hvor vejen krydser Øle Å. Det øgenavn var også brugt for vadestedet ved St. Gadebygård i Østermarie hvor landevejen nu krydser Gyldensåen. Men der har sikkert været mange af den slags primitive overgangssteder på Bornholm i gamle dage.

Ved Døvredalen har vejen dengang uden tvivl gået over engen samme sted som i dag. På den sydøstlige side af dalen er der et markant spor op i skoven og på den nordvestlige side hele seks spor, tre på hver side af vejen. De tre vest for vejen ligger i vifteform åbent

mellem træerne, de er ikke ret dybe ned mod dalen men bliver meget markante oppe i skoven, mens de tre spor øst for vejen er meget dybe, men desværre dækket af skov og krat og brombærranker, så det er svært at gå der.

En vifte af tre hulveje i skoven ved Døvredalen i Bodilsker, på vestsiden af Fårebrovejen

Men der er ingen tvivl: det har været et befærdet sted i gamle dage, måske den eneste vej fra Gadeby i Bodilsker til græsningsarealerne i højlyngen – nu Bodilsker Plantage og Povlsker Plantage - hvor vejen længere frem kan have krydset Øle Å igen ved Grønnevad på Lyngvejen og gået videre til Dalsslunde og Gadeby i Østermarie. I hvert fald ligger der på højderne langs den strækning i det tidligere Højlyngen en stribe gamle stenrøser og navngivne bautasten, som har markeret vejen: Døvreplet, Tornepilt, Store Mikkell, Lille Mikkell, Kregsten og Kragesten.

Hulvejene er stadig ikke kortlagt

Der er mange andre steder på Bornholm, hvor man kan finde spor af de gamle veje i landskabet, de mest markante forekomster af hulveje er i Slotslyngen syd for Hammershus, Lensbjerg Klint i Østerlars, Ringborgen i Pedersker og flere steder i Almindingen: Omkring Lilleborg, øst for Ekkodalen, Springbakke og Gulbakke. De fleste hulveje er ved åer og moser i skovområder, hvor vejene ikke er pløjet væk af moderne landbrug, men man kan også finde dem ud fra navne på gamle broer og vadesteder foruden at finde nogle af vejene på gamle kort over øen eller ud fra vejnavnene. Bedegadevejen, Bygaden,

Lyngvejen er f.eks. nogle af navnene på de indhegnede ”gader”, hvor man i gamle dage drev kvæget fra byerne og gårdene ud til græsning i Højlyngen. Kirkevej og Kirkebyvej var vigtige veje ude fra gårdene i sognet ind til kirken og Kirkeskolevej/ Skolevej gik ind til kirkeskolen i byen.

Men de gamle hulveje og vejsystemer er ikke kortlagt i detaljer i dag: Der er ikke systematisk indsamlet oplysninger om dem, og der er kun lavet få regulære opmålinger og arkæologiske udgravninger, der kan fastslå nøjagtigt, hvor en vej f.eks. har krydset et vandløb eller en engdal. Der mangler også oplysninger om, hvor gamle vejene er. Det skal være et rent lykketræf at finde genstande, der kan datere en vejs oprindelse, og ingen af de meget få kendte brolagte vadesteder er dateret, så man kan se, om de måske stammer tilbage fra oldtiden, er fra Middelalderen eller Nyere tid. Så der er lang vej, før man kan skrive de bornholmske vejes historie.

Men ude i landskabet er der stadig gemt masser af spor af de gamle veje og mange andre historiske levn, så der er masser at gå på opdagelse efter på Bornholm.

Alle rettigheder til ovenstående tilhører forfatteren. Benyttelse af tekst eller billeder til andet end umiddelbar læsning skal aftales udtrykkeligt med mig:

Journalist Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, Tlf. 5695 5222

mail-to: svend.kramp@mail.dk